

آداب سخن گفتن در قرآن

2011-03-24 12:03:37 Seyed Sobhan Bathaei

آداب سخن گفتن در قرآن:

سخن گفتن، همچون دیگر کارهای شرعی، ادب خاص خود را می‌طلبد که در این مختصر به آن می‌پردازیم و یادآور می‌شویم آنچه در این بحث مطرح می‌شود، عملی کردن آن مختص به گروهی خاص نمی‌باشد، بلکه عمومیت دارد و لازم است در رابطه با تمامی انسانها اعم از مرد و زن، مؤمن و کافر، بزرگسال و خردسال، دانا و نادان به اجرا درآید.

1- نیکو سخن گفتن و رعایت عفت کلام: در آیات مختلف قرآن کریم، خداوند متعال با پیامبران، ملائکه، مؤمنان، عموم مردم و حتی با کفار و مشرکان، ادب در کلام را کاملاً رعایت می‌کند. به مؤمنان نیز دستور می‌دهد با دیگران زیبا سخن گفته و از به زبان آوردن گفتار زشت و بی‌ادبانه (حتی در مقابل کافران و ابلهان) دوری گزینند: «با مردم (به زبان) خوش سخن بگویید» و نیز می‌فرماید: «و به بندگانم بگو آنچه را که بهتر است بگویند، که شیطان میانشان را به هم می‌زند، زیرا شیطان همواره برای انسان دشمنی آشکار است.»

2- آهستگی در کلام: آهسته سخن گفتن از بهترین و زیباترین آداب گفتار و نشانه ادب است. قرآن کریم مسلمانان را به رعایت این خصلت بزرگ و با ارزش دعوت کرده و صدای افرادی که با فریاد سخن می‌گویند را به صدای درازگوش تشبیه نموده است: «[لقمان به فرزند خود گفت: ای پسر من [در راه رفتن خود میانه رو باش، و صدایت را آهسته ساز که بدترین آوازه بانگ درازگوشان است»

3- پرهیز از بیهوده گویی: ادب اقتضای آن را دارد که گوینده در گفتار خود از سخنان لغو و بیهوده دوری نموده و کلمات شیوا و مفید را به زبان آورد. بیهوده گویی یکی از اخلاق ناپسند است که ایزد منان دوری از آن را یکی از ویژگیهای مؤمنان برشمرده است: «[مؤمنان رستگار شدند] و آنان که از بیهوده روی گردانند». در قرآن کریم برای هر گفت و شنودی، نوع و شیوه ای خاص از گفتار توصیه شده، مانند قول حسن، قول معروف، قول کریم و استنفاده از بعضی شیوه ها مانند مکالمه با صدای بلند، یا با ناز و کرشمه مورد نهی قرار گرفته است.

3- استواری کلام: با پایه و اساس سخن گفتن را خداوند متعال به مؤمنان دستور می‌دهد و به آنان تأکید می‌کند که این گونه با یکدیگر سخن بگویند: «ای کسانی که ایمان آورده اید، از خدا پروا دارید و سخنی استوار گویید».

4- سوژه به دشمن ندادن: بر مؤمنان لازم است علاوه بر استوار سخن گفتن؛ به گونه ای تکلم کنند که کفار، مشرکان و منافقان آنان را به استهزا نگیرند و به عبارت دیگر، مؤمنان باید با یکدیگر به گونه ای سخن بگویند که سوژه به دشمن ندهند. «

5- گفتار مسؤولان: در جامعه اسلامی انسانها دارای حقوق خاص خود می‌باشند و سخن مؤمنان باید به گونه ای باشد که حق انسانها را به ایشان برساند، نه این که حق آنان را از بین ببرد، به خصوص افرادی که کلام آنان زمینه نفع و زیان را برای دیگران به بار می‌آورد، مانند سخن مسؤولانی چون قاضی، شاهد، داور و کارشناسان، مفتیان و ...

قرآن مجید به این گونه افراد دستور می‌دهد عادلانه سخن بگویند: «و چون [به داور یا شهادت] سخن گویند، دادگری کنید [و عادلانه سخن بگویند]، هر چند [در باره] خویشاوند [شما] باشد».

علامه طباطبایی(ره) در این باره می‌گوید: باید مراقب گفتارهای خود باشید، و زبان خود را از حرفهایی که برای دیگران نفع یا ضرر دارد حفظ کنید، و عاطفه قرابت و هر عاطفه دیگری شما را به جانبداری بی‌جا از احدی وادار نکند.

برداشتی از مقاله محمدحسن درایتی/ قدس شماره 5478